

A klinikai turizmus nemzetközi jelentősége és sikertényezői

Sziva Ivett, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságföldrajz és Jövő kutatás Tanszék, Turizmus Kompetencia Központ

Kutatásban résztvevők: Dr. Hargittai Mária, Dr. Kincses Gyula, Dr. Simor Randy, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságföldrajz és Jövő kutatás Tanszék, Turizmus Kompetencia Központ

A kifejezetten orvosi kezelések igénybevételének céljával történő utazások jelentős növekedést mutattak az elmúlt évtizedben, sőt mi több, a területet „csoda rész-termekeként” nevesítik mindazon országok, amelyek egészség-turizmusa csökkenő kereslettel szembesül a válság miatt. Bármennyire is sokat hallunk az orvosi, egészségügyi, klinikai, vagy egészség-alapú utazásokról, a definíció nem tisztázottak, így a kereslet volumenének meghatározása kifejezetten problémás. Jelen cikk célja egyrészt az, hogy a definíciós kérdésekről képet alkosson, másrészt, hogy a terület legnagyobb kihívást jelentő menedzsment kérdéseire rávilágítson a sikertényezőik azonosításával, szakértői interjúk alapján [1].

Medical tourism seems to be one of the most dynamically growing segments of health tourism, what is more evaluated as “wonder-niche” product by the rest of the destinations in trouble because of the economic downturn. However, lots we hear about the so called medical-, surgical-, clinical-, or health-related tourism, the definitions are not clear, and the measurement of the demand volume is highly problematic. The main aim of this paper is on the one hand to give an academic perspective about the most challenging questions like definition, dimensions of competition, and success factors, on the other hand to highlight the medical tourism in the framework of an exploratory research based on experts’ interviews [1].

FOGALMI LEHATÁROLÁS

A klinikai gyógyturizmus az egészség-turizmus egyik dinamikus növekvő szegmense, utóbbit összefoglalóan úgy határozhatjuk meg, hogy mindazon utazásokat magában foglalja, amelyek gyógyulás és/vagy megelőzés céljával történnek. Az egészség-turizmus két fontos ága, a wellness- és a gyógyturizmus emelendő ki [13]. A gyógyturizmus pedig további csoportokra bonthatóan tartalmazza a terápiás gyógyturizmust (a természeti gyógytényezőkön alapuló gyógyítást) és a klinikai turizmust (jellemzően orvosi szolgáltatásokon alapuló, hazánkban egészségügyi turizmusként, a világban „surgical medical tourism” elnevezést hordozó területet, amelyre jelen cikkben „klinikai turizmus” kifejezés utal) [2]. Puczkó-Smith [2] kiemeli az egészség-turizmus azon fontos trendjét, amely igaz a gyógy- és klinikai turiz-

mus területén is, miszerint az egészség holisztikus értelmezése, az életmódban történő változás egyre nagyobb teret nyer a keresleti igények között. Mindez alapján a klinikai turizmus szűkebb értelemben „csak” orvosi (nyugati medicinára épülő) szolgáltatásokat tartalmaz, ugyanakkor alternatív terápiákkal, holisztikus, életmód-programokkal ötvözött csomagjai is ide sorolhatóak.

A definíciós nehézség a számadatok tükrében kiemelten látható: az egyik távol-keleti ország minisztere szerint 100 ezer főre, amíg a másik miniszter állítása alapján 200 ezer főre tehető a klinikai utazók száma ugyanazon országban; egyes kutatások mindösszesen 85 ezerre [3] teszik a világ ezen szegmensében utazók számát, amíg másik 5 millió körülire [4]. Mindezt érdemes a definíciós különbségeket áttekinteni. Az alábbi táblázat a McKinsey fogalmi körét, illetve annak kritikáját mutatja be a vitás pontok kiemelésével:

Dimenzió	Állítás (McKinsey) [3]	Értékelés (Youngman) [4]
1. Kórházban töltött idő	Csak fekvő betegek	Fekvő- és járóbetegek
2. Fő motiváció	Csak gyógyulás	Változó motiváció (gyógyulás, pihenés, vakáció)
3. Vészhelyzet kezelése	Nem tartozik ide	Nem tartozik ide
4. Kitelepültek kezelése	Nem tartozik ide	Nem tartozik ide
5. A szomszédos országba való utazás	Nem tartozik ide	Beleszámolandó
6. Az igénybevett szolgáltatások	Csak nyugati medicina	Holisztikus szemlélet, alternatív terápiák is
7. A piac becsült nagysága (turista-érkezők száma)	85.000 világszerte	5 millió világszerte (Amerikában érkezők 600 ezer, Európába 1,75 millió, Ázsiába 2,25 millió)

1. táblázat
A klinikai turizmus dimenziói és jellemzői

A szakértői vélemények és a piaci információk alapján a Youngman féle megközelítés fogadható el, amely alapján a következő definíció adható: Az egészségügyi turizmus vagy más néven klinikai turizmus (surgical medical tourism – klinikai gyógyturizmus) alatt mindazon utazásokat értjük, amelyek során az utazó egészségügyi beavatkozáson (például ortopédiai-, kardiológiai kezelésem) vesz részt, saját döntéséből. Az egészségügyi beavatkozáson elsődlegesen a hagyományos orvostudomány kezeléseit értjük, amelyeket kiegészíthetnek az alternatív és a terápiás gyógyászat módszerei. A klinikai turizmusban részt vevők lehetnek fekvő betegek (kórházi bennfekvéssel) és járó betegek (szálláshely-szolgáltatás igénybevételével), ugyanakkor nem tartozik a klinikai turizmus köréhez a kitelepültek, valamint a sürgősségi ellátásban részt vevők kezelése (Youngman alapján [4]).

PIACI KITEKINTÉS

A legfontosabb küldő országok közé a következők tartoznak: USA, a Közel-Kelet országai, Nagy-Britannia, és Németország. A fogadó országok köre egyre szélesedik, és ilyen módon a verseny egyre élesebb. Az ázsiai desztinációk tűnnek a legnépszerűbb területeknek, ugyanakkor ki kell emelni, hogy mind az USA, mind az Európai Unió egyes tagállamai (Belgium, Spanyolország, Németország) jelentős forgalmat generálnak, kiemelkedően magas színvonalat képviselve. Mindemellett Kelet-Közép Európa államai is erőteljes szerepet vállalnak. Az 1. táblázat tartalmazza a legfontosabb desztinációk jellemzőit szekunder források ([6, 7, 8, 9, 10, 11] és saját kutatás alapján.)

A szakértői interjúk értelmében a desztinációk négy különböző csoportba sorolhatóak, az árak, a know-how és a folyamatos vendégáramlás tekintetében:

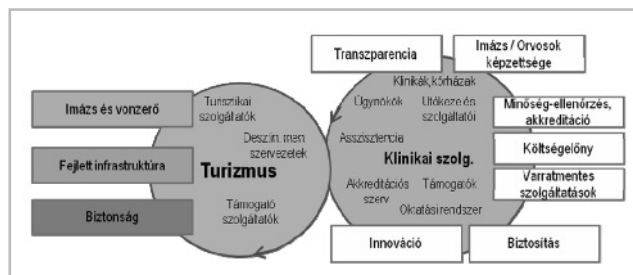
- **Prémium kategória:** Az USA és Németország vezető szerepe látható ezen a területen, ahol a versenyt az innováció és a high-tech hajtja, jellemzően magas árszínvonalat teremtve.
- **Médium kategória,** folyamatos páciens-áramlással és professzionális piaci magatartással: Spanyolország, Belgium található ezen szegmensben, ahol az árak (az előző kategóriához mérten) kevésbé magasak, ugyanakkor a szoros piaci kapcsolatok, a tudatos és professzionális szervezés, és az akkreditáció láthatóan nagyon fontos szerepet játszik. A folyamatos vendégáramlás a professzionális közvetítőknek köszönhető.
- **Költségelőnyel és 'iparosított' klinikai turizmussal rendelkező országok:** Ázsiai országok, ahol nagy volumenre való törekvés miatt hatalmas kórházak és támogató iparágak épülnek erre a piacra, jellemzően állami támogatást élvezve. Az ázsiai államok a gyógyítás helyi hagyományait megkülönböztető ismérvként használják a piacon.
- **Nagy költségelőnyel rendelkező országok,** alulról jövő kezdeményezésekkel: A közép-európai országok sorolhatóak ezen kategóriába, ahol az ár-előny és a történelmi, gyógyturisztikai piaci kapcsolatok jelentik a legfontosabb előnyt. A piacon alulról jövő, elszigetelt kezdeményezések láthatóak, jellemzően ritka egyediségre, differenciálásra való törekvéssel, amely komoly árversenyhez vezethet a későbbiekben.

SIKERTÉNYEZŐK

A klinikai turizmus meglehetősen komplex szolgáltatást foglal magában, amelynek központi eleme a páciens által érzett folyamatos gondoskodás és biztonság. Mindehhez számos szereplő együttműködése, (a páciens által érzékelt folyamatosságra utalva) ún. „varratmentes” szolgáltatás szükséges, kezdve az utazás előtti vizsgálatot végzőktől, a transzforszolgáltatáson és utazásbiztosításon keresztül, a tolmácsig, valamint az esetenként szükséges utókezelést a páciens hazájában elvégző orvosig. Mindezen folyamat ösz-

szervezésében az ún. klinikai turisztikai ügynököknek (facilitator) kiemelkedő szerep jut.

A klinikai turizmus sikertényezőit a következőképpen foglalhatjuk össze a szakértői vélemények, illetve a minősítő szervezetek iránymutatásai alapján [12,13] (1. ábra).

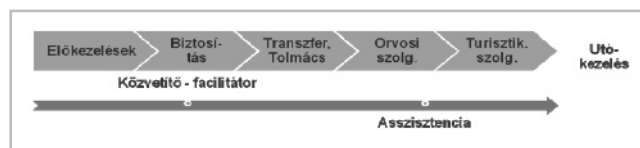

1. ábra
A klinikai turizmus sikertényezői (saját szerkesztés)

A tényezők közül a következők emelendők ki részletesebb bemutatásra:

- **Transzparenca:** Az átláthatóság egyrészt a szolgáltatás valamennyi paraméterének bemutatására vonatkozik, másrészt a sikeres és a sikertelen beavatkozások statisztikáinak ismertetésére.
- **Imázs / Magasan képzett orvosok:** Az adott desztináció híre, különösen az orvosok szaktudása, egy-egy szaktekintély ismertsége és jelenléte kiemelt vonzerő egy olyan piacon, ahol „az élet tét”.
- **Minőség-ellenőrzés és akkreditáció:** A szakirodalom nem egységes abban, hogy megéri-e akkreditáltatni a szolgáltatást (pl. JCH, Tempos, ACHS szervezetek által), ugyanakkor a megkérdezett szakemberek egyértelműen szükségesnek tartják az akkreditációt annak érdekében, hogy az adott létesítmény komolysága feltűnő legyen a piacon, tehát túl a kockázatok kezelésén az akkreditáció (különösen a célpiacon elfogadott) komoly marketing értéket képvisel.
- **Költségelőny:** a klinikai turizmus egyik legfontosabb motívációja – a küldő országok egészségügyi rendszerének túlterheltsége, vagy biztosítási rendszere miatt – a külföldön elérhető orvosi szolgáltatásoknak az otthoninál lényegesebben alacsonyabb az ára (pl. a fog-implantáció pontosan fele annyiba kerül Thaiföldön, harmadannyiba Belgiumban, negyed annyiba Indiában, mint az USA-ban.). Nyilvánvaló, hogy az árak tekintetében való versenyesség hosszú távon nem kifizető politikai a résztvevők számára, ugyanakkor ezen előny – a minőséget nem rontó mértékű – megtartása a piac fontos mozgatórugója.
- **Biztosítás:** az egészségbiztosítókkal kialakított hosszú-távú kapcsolat, szerződés jelent garanciát a folyamatos vendégforgalomra. Az USA-ban számos magánbiztosító ajánl csomagot (mini-med plans) a kontinenseken átfutó utazásokhoz, amíg Németországban és az Egyesült Királyságban kormányzati kezdeményezések láthatóak a külföldi (belföldön nem megfelelően elvégezhető, vagy túlzottan drága) orvosi szolgáltatások finanszírozása érdekében.

- **Innováció:** a piaci mozgások további fontos hajtóereje az innováció azon érhető indoklással, hogy bizonyos szegmensek bármit képesek megfizetni a legmagasabb technológiai és szaktudásbeli szintért, különösen a ritka, komoly problémák kezelése esetében. Mind az informatika, mind a módszerek tekintetében jelentkező innováció kiemelt egyediséget jelenthet a piacon, ugyanakkor a tradicionális, helyi, alternatív módszerek is ezt a célt szolgálják, amelyek a sokszor hangsúlyozott holisztikus szemlélet fokozódó népszerűsége miatt kapnak kiemelt jelentőséget.
- **Varratmentes szolgáltatások:** a legfontosabb tényező ezen utazások alkalmával a beteg biztonság-érzetének biztosítása, olyan személyre szóló gondoskodás nyújtása, amely során a páciens folyamatosan érzékeli az előzetes vizsgálatoktól, a transzfertől, a folyamatos aszisztenciától, a tolmáctól, a gyógyítástól és gyógyulástól át a utógondozásig, hogy biztonságban van. A legnagyobb kihívást a küldő országban való elő-, és utókezelések jelentik, amelyek a helyi orvosok együttműködését kiváltóképp igénylik. Látható az is, hogy a hosszú és komplex folyamat összehangolása olyan közvetítőket (facilitátor) igényel, akik megfelelő kapcsolatokkal, tapasztalatokkal és minőség-, felelősség biztosítással rendelkeznek.

2. ábra Varratmentes szolgáltatás a klinikai turizmusban (saját szerkesztés)

Összefoglalóan elmondható, hogy a definíciós kérdések tisztázása, a transzparens információk megléte, és mindenek nemzetközi szintű konszenzusa kiemelt jelentőséggel bír a megbízható adatok, a helytálló piaci információk miatt, amely hazánkban elsődlegesen a közkórházak esetében égető és kezelendő probléma. A piaci szempontok mellett az etikai kérdések tekintetében is fontos a transzparencia megteremtése, hiszen a külföldi páciensek kezelése – különösen a fejlődő országokban – a helyi lakosok gyógyításának rovására is történhet, nem csupán a közkapacitások elégtelen volta, hanem a piacot jellemző „agy-elszívás” miatt is. Mindezen tényezők tehát nagy óvatossággal kezelendők a hazai fejlesztések tervezésekor, mind a magán-, mind a közkapacitások piacra lépésénél. Láthatóvá vált az, hogy a költséglelőny alapvető hajtóereje a páciens-áramlásnak a túlterheltséggel küzdő egészségügyi rendszerek miatt, amelyek – a minőséget nem rontó – szintje szükséges a piaci dinamikához. Ugyanakkor az árverseny – amellyel láthatóan a hazai szereplők is egyre inkább szembe találják magukat a szomszédos országok fokozódó aktivitása miatt – nem hordozhat hosszú-távú versenyképességet. Az innováció, a helyi hagyományokon ala-

Ország	Legfontosabb szakterületek	Jellemzők	Árak (USD)	Akkreditációk	Atfogó üzenet
Magyarország	Fogászat, plasztikai sebészet, szemészet, ortopédia, IVF	Számos kiemelkedő klinika, magas képzettségű orvosok, nemzetközi tapasztalat, kihatásaitalan lehetőségek egyes területeken (pl. ortopédia, kardiológia, és kapacitás-hiány, pl. Pető-módszer területén, hiányzó komplex termékek, pl. rehabilitációval összekötve, természeti környezetek építve)	1. Fogászati impl. 1000 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 4885 USD	1. JCI – 0; 2. Treatmenta. –28	“Happy dent” – magas minőség, ár-érték arány, komplex élmény (spa, kultúra) elszigetelt, sikeres kezdeményezések, kormányzati támogatás a közel-műltben kezződött
Thaiföld	Általános sebészet, plasztikai sebészet, fogászat, ortopédia	Néhány első piaca lépő kórház, erős immázs, erős kormányzati támogatás, Thai kezelések-rehabilitáció, alacsony árak	1. Fogászati impl. 1600 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 2400 USD	1. JCI – 9 kórház; 2. Treatmentabroad – 5 kórház	Magas minőség, alacsony árak, egzotikus utazás gyógyulás közben
Szingapúr	Általános sebészet és szemészet, ortopédia, nőgyógyászat, urológia	Erdős kormányzati támogatás, kommunikáció, alacsony árak, hagyományos kínai orvoslás	1. Fogászati impl. 1180 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 2700 USD	1. JCI – 16 kórház; 2. Treatmentabroad - n.a	“Peace of Mind when Health Really Matters” – magas minőség, alacsony árak, transzparens nemzeti és közvetítői rendszer, erős kommunikáció
India	Szívsebészet, ortopédia, szemészet, alternatív terápiai	Néhány prominens kórház, erős piaci kapcsolatokkal, differenciálással, erős kormányzati támogatás, kommunikáció, holisztikus szemlélet, (extra) alacsony árak	1. Fogászati impl. 500 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 2700 USD	1. JCI – 16 kórház; 2. Treatmentabroad 6 kórház	“The Global Healthcare destination” - holisztikus szemlélet. Nyugati orvoslás + hagyományos indiai gyógyítás (Ayurveda), kormányzati támogatás, klinikai turizmus a nemzeti tur. weboldalon hirdetve
USA	Ritka, komplex betegségek, rák-kezelés kardiológia, neurológia, általános sebészet	Híres kórházak a legújabb technológiáival és legfejlettebb szakéletemmel, folyamatos K+F	1. Fogászati impl. 2800 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 14.500 USD	1. JCI – n.d. kórház; 2. Treatmentabroad - 3	Leghíresebb orvosok, és kórházak, folyamatos K+F – piaci imázs alakítják ki
Belgium	Kardiológiai, plasztikai sebészet, transzplantáció, fogászat, IVF	Közel a piac (UK, NL) erős piaci kapcsolatok, magas szolgáltatási színvonal, alacsonyabb árak, nyitott társadalom	1. Fogászati impl. 1000 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 3524 USD	1. JCI – n.d. kórház; 2. Treatmenta. -12	Modern, magas szolgáltatási színvonal, ár-érték arány, imázs a piaci szereplők építik
Németország	Száles spektruma a sebészetektől plasztikától, szívsebészetig gerincsebészetig	Prominens kórházak, híres desztinációk, fejlett technológia/szakéletem, rehabilitáció, spa és egészségügyi resort-ok	1. Fogászati impl. 1188 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 9126 USD	1. JCI – 5 kórház; 2. Treatmenta. -5	Kiváló imázs, high-tech és magas szakéletem, technológia, piaci szereplők imázsépítése
Spanyolország	Gyomor-bypass, plasztikai sebészet, fogászat, ortopédia, IVF	A 7. legfejlettebb EU-ban (WHO), híres vakáció helyszínek, piaci kapcsolatok, küldő piacon ismeret (UK, D, I)	1. Fogászati impl. 1288 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 7,198 USD	1. JCI – 17 kórház; 2. Treatmenta. – over 40	Euroa Klinika „hub”-ja, magas minőség, alacsonyabb árak, piaci szereplők imázsépítése
Csehország	Fogászat, Plasztika, IVF, rehabilitáció	Magas minőség, alacsonyabb árak, piaci kapcsolatok (D, A), híres fürdők és fürdővárosok	1. Fogászati impl. 1046 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 4051 USD	1. JCI – 4 kórház; 2. Treatmenta. – 3	Magas szaktudás, alacsony árak, természeti erőforrások, piaci szereplők imázsépítése
Lengyelország	Fogászat, plasztikai sebészet, kardiológia, szemészet, neurológia	Közel a piacokhoz (D, RU, Észak-Európa), orvosok nemzetközi képzése, high-tech magánklinikák, siker az innovációban	1. Fogászati impl. 805 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 3980 USD	1. JCI – 0 kórház; 2. Treatmenta. –8	Magas minőség, nemzetközi tapasztalat, innováció, ár-érték arány, piaci szereplők imázsépítése
Horvátország	Fogászat, plasztikai sebészet	Alacsony árak, magas minőség, népszerű vakáció desztináció	1. Fogászati impl. 975 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 14813 USD	1. JCI – 0 hosp.; 2. Treatmenta. – 15	Komplex élmény, alacsony árak
Bulgária	Fogászat, plasztika, IVF, életmód programok	Alacsony árak, néhány kiemelkedő klinika, rehabilitációs spe-k	1. Fogászati impl. 1166 USD; 2. Ránélfvarrás (teljes arc) 2659 USD	1. JCI – 0; 2. Treatmenta. -40	Komplex élmény, alacsony árak

2. táblázat A klinikai turizmus legfontosabb desztinációinak jellemzői (2010)

puló (akár alternatív módszerekkel kombinált) kezelések jelentik azt az egyediséget, amely versenyelőnyhöz vezethet, feltéve, ha a „varratmentes folyamatot” biztosító szereplők

jelen vannak, és megfelelő a szolgáltatások minőségi színvonala, továbbá azok kommunikációja egységes, országimázs építést is szolgál.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Sziva Ivett (2010) „Gulliver in the land of giants?” The opportunities of the Hungarian initiations in the surgical medical touristic market, In: Puczkó, L. (ed) (2010) Health, Wellness and Tourism: healthy tourists, healthy business?, Proceedings of the Travel and Tourism Research Association Europe 2010 Annual Conference, ISBN: 978-91-633-4666-8, pp. 334-349
- [2] Puczkó, L – Smith, M. K., (2009), Health and Wellness Tourism, Butterworth Heinemann: Oxford.
- [3] McKinsey (2008), Mapping the market for medical travel., Online documents at URL https://www.mckinsey-quarterly.com/Mapping_the_market_for_travel_2134. (12.02.2010.)
- [4] Youngman, I. (2009) Medical tourism statistics: Why McKinsey has got it wrong. Online documents at URL <http://www.imtj.com/articles/2009/mckinsey-wrong-medical-travel/> (12.02.2010.)
- [5] Sziva Ivett (2010,a) Öntsünk tiszta vizet...Az egészségturizmus fogalmi lehatárolása és trendjeinek válogatott bibliográfiája, Turizmus Bulletin, 2010/4. December, pp. 73-77.
- [6] Deloitte (2009) Medical tourism: Update and implications. Online documents at URL http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Greece/Local%20Assets/Documents/Attachments/Health/Medical_tourism09.pdf (27.02.2010.)
- [7] ESKI (2009) Az orvosi szolgáltatásokra alapuló egészségturizmus tendenciái, Online documents at URL http://www.eski.hu/new3/gyogyturizmus/zip_doc_2009/egeszsegturizmus.pdf (12.28.2009.)
- [8] Mezősi, Cs. (2009) Nemzetközi kitekintés. Lehetőségek az orvos turizmus területén –hogyan gazdálkodunk az adottságokkal? BTS Budapest, 2009 október 15. Online documents at URL www.turizmus.com/eloadas/MezosiCsilla.pdf (10.01.2010.)
- [9] OECD (2009) Health at a Glance 2009: OECD indicators, Online documents at URL http://www.oecdilibrary.org/oecd/sites/health_glance-2009-en/07/08/index.html;jsessionid=28094pdo61euf.delta?contentType=&itemId=/content/serial/19991312
- [10] Pollard, K., The outlook of medical tourism 2010., Online documents at URL <http://treatmentabroad.blogspot.com/2010/01/outlook-for-medical-tourism-in-2010.html> (12.02.2010.)
- [11] Medical Tourism Association (2009) Information on European Medical Tourism in different European Countries, Online documents at URL <http://www.europeanmedicaltourismcongress.com/> (12.02.2010)
- [12] Johnson, B. (2010) The role of international hospital accreditation in medical tourism. Online documents at URL http://www.imtj.com/articles/2010/hospital-accreditation-30040/?source=email&campaign=imtj_news_100218 (02.28.2010);
AMA (2008) AMA guidelines for patients going overseas for care, Online documents at URL <http://www.ama-assn.org/amednews/2008/07/07/prse0707.htm>, (27.02.2010.)
- [13] Kincses, Gy: Az egészségügyi turizmus helyzete, jövőképe, szükséges fejlesztési irányai IME – Az egészségügyi vezetők szaklapja IX. évfolyam 6. szám 2010., 5. old.

A SZERZŐ BEMUTATÁSA

Sziva Ivett, egyetemi adjunktus, Budapesti Corvinus Egyetem, Turizmus Kompetencia Központ. Turisztikai témájú PhD fokozatát a Budapesti Corvinus Egyetemen szerezte 2011-ben, ahol oktatói és kutatói tevékenységet

végez 2004 óta. Számos területen folytat kutatásokat, kiemelten foglalkozik egészségturizmussal, desztináció menedzsmenttel, ökoturizmussal, és online turisztikai marketinggel. A tanítás mellett, tanácsadói, kutatói projektek jelentik a legfontosabb feladatokat szakmai tevékenysége során.